

edicija
savremeni
roman

KNJIGA № 9

Urednica:
Nataša Atanacković

www.dokaz.rs

Za izdavača

Nataša Atanacković
Nebojša Zorić

Prevod

Ana Stefanović

Lektura

Aleksandra Šulović

Korektura

Dokaz izdavaštvo

Dizajn korica i prelom

Blend Graphics

Štampa

Štamparija Topalović, Valjevo

Beograd, 2024. | Tiraž 1000 | Prvo izdanje

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti niti reprodukovati
u bilo kom obliku bez pismene saglasnosti izdavača.

Naslov originala:

Donal Ryan

STRANGE FLOWERS

Copyright © Donal Ryan, 2020

First published as Strange Flowers in 2020 by Doubleday, an imprint of Transworld.

Transworld is part of the Penguin Random House group of companies.

Translation copyright © 2024 za srpsko izdanje, Dokaz izdavaštvo

ISBN: 978-86-81518-23-6

**Sufinansira
Evropska unija**

Co-funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the European Education and Culture Executive Agency can be held responsible for them.

Donal Rajan

Čudno cveće

S engleskog prevela
Ana Stefanović

Dokaz izdavaštvo | Beograd, 2024.

U sećanje na Sofi Kristofer,
čiji je gubitak na ovom svetu nemerljiv

POSTANJE

SVA JE SVETLOST IŠČEZLA iz očiju Pedija Glednija kada je njegova ćerka nestala; sva sreća je napustila njegovo srce. Ranije su mu dani bili ispunjeni mirom. Pre nego što je Mol otišla, pedalirao je ujutru po parohiji sa poštom, a po podne čuvao i hranio stoku na farmi gde je radio kao domar, obilazio je ogradu i proveravao rupe i kapije, dok je njegova žena Kit održavala domaćinstvo u njihovoj urednoj kućici i vodila knjige nekim lokalnim preduzetnicima, a njegova ćerka, njegovo jedino dete, išla je u školu i učila, i svake večeri su klečali kraj kreveta uz brojanice, sve troje. Imali su radio, toaletni stočić i dvorište puno kokošaka, i zeleni rodni svet oko sebe u svim pravcima: planine Ara iza njih i, iza vrha Ton Tene, plitka dolina koja se pruža do planina Silvermajns, koje se pak prostiru koliko pogled seže, do kraja zemlje, činilo se, po vedrom danu. I glavni put, i selo ispod njihove kuće na kraju staze, i polja Šenon, meka i bujna ispod sela, i reka koja protiče kroz polja, sve do jezera, i uvek svetluca na niskom horizontu, bez obzira na svetlo.

Ali svet je zahladneo kad je Mol otišla, i ono svetlo koje je postojalo istačkanu je tamnim senkama. Nije ostavila nikakvu poruku, samo je namestila krevet i spakovala nekoliko svojih stvari u majčin stari kožni kofer i izašla na vrata, pa preko polja nečujno i spustila se niz stazu do sela i ušla u jutarnji autobus za Nenu, a onda u voz za Dublin. Podigla je ono malo ušteđevine što je imala na računu u pošti, nedelju dana ranije. To je bilo sve što su uspeli da saznaju. Frenki Velš, vozač

autobusa, rekao je da je delovala sasvim raspoloženo tokom kratkog puta uz greben. Doduše, ćutljiva, kao i uvek. Rekla mu je „zdravo” kada je ulazila a on je rekao da mu se čini da će dan biti lep, i ona se složila, i to je bilo sve. Jedino ona je ušla u autobus u selu, rekao je Frenki, i bio je iznenađen što treba da stane. Malo je nedostajalo da prođe pored nje, bila je tako sitna. Ostali putnici tog jutra bili su momci iz fabrike iz Portroa. Sela je napred, odmah iza njegovog ramena, daleko od momaka iz fabrike, ali nije mogao da je vidi u retrovizoru, a nije voleo da se okreće, rekao je, i nije voleo da bilo koga išta zapitkuje. Jeste se začudio zbog kofera, i što je toliko poranila, ali tako nešto jedan vozač autobusa zadržava za sebe, to su nepostavljena pitanja koja ispunjavaju njegove dane.

Brzo se pročulo po selu. Niko nije znao šta da uradi i kaže. Ipak, tih prvih nekoliko dana su svi obilazili Kit i Pedija. Ljudi su se peli uz stazu od glavnog puta, po dvoje i po troje, i prelazili preko polja od Džejmstona i Bunakrija da saosećaju i spekulišu i umiruju. Znaci pažnje su donošeni sa udaljenih brda i sa obale jezera i spuštani pred njihova vrata; posvećene su devetnice, a koverta sa ispisanim molbama Hristu i raznim svecima, sa jasnim uputstvom o terminima i učestalosti molitvi, ostavljene su na pultu, naslonjene na boce ili posuđe, tako da budu vidljive. Na jednoj od koverti velikim slovima je pisalo NIKAD NIJE POGREŠILA, i Kit je tu kovertu savila i sklonila u svoju kecelju, pa ju je povremeno opipavala da se uveri da je još uvek tu.

Stvari su postale čudne u poslednje vreme, ponavljali su ljudi; svet se brzo menjao. Sve je otišlo bestraga. Sav taj novi način govora i to kako su ljudi okretali glavu i menjali mišljenje, i to kako su se sad oblačili i ta užasna muzika. I ratovi svuda. U Vijetnamu i na Srednjem istoku, pa čak tu, niz put, na zabačenom severu. Mladima su se servirale užasne ideje i svet se pretvorio u mesto strahovanja. Ljudi su živeli zajedno i pravili decu pre braka, a oni u braku su zahtevali razvode i kontrolu rađanja, koji god vrug to bilo, i još svakojake tričarije koje čovek može da zamisli, i još dosta onih koje i ne može. Ali Mol je bila razumna. Ona će se pojaviti, to je sigurno kao Bog. Vratit će se svakog trena. I Pedi i Kit su ostajali pribrani kroz svu priču i tešku tišinu, i

pravili su se da ne čuju stvari koje su se šaputale da ih oni ne bi čuli, i bili su zahvalni svojim komšijama na pomoći.

Kit je imala rođaku koja se udala u Dublinu i pisala joj je da pita da je možda nije zvala Mol, ali stigao je odgovor prepun pitanja i saosećanja, bez ikakve vesti o Mol i njenom kretanju. Mol niko nije video. Ako i jeste, nije se isticala, bila je obična devojkica sa sela sa smeđim koferom i jednostavnom odećom. Šta se moglo učiniti? Ništa, izgleda. Ljudi su im obećali da će se moliti i misa je održana, ili je otac Kojn makar aludirao na Molin nestanak, posredno i uz nelagodu, u kratkoj besedi o svecima Antoniju i Judi, patronima izgubljenih stvari i beznađežnih slučajeva, i čitava mala drama se ubrzo utopila u seoski trezor malih drama, još jedna od onih stvari koje se treba setiti tu i tamo, spomenuti, uz uzdah. Mol Gledni i gde je mogla da ode. To sâm Bog zna.

Pedi je nastavio sa svojim jutarnjim rutama, jer nije bilo drugog izbora do nastaviti dalje. Čuvao je, hranio i prebrojavao stoku i ovce kod Džekmanovih posle podne i uveče, obilazio je ograde farme i obavljao svoje poslove kao uvek, i svakog petka išao do njihovog doma po koverat, a Elen Džekman mu je govorila „Bog te blagoslovio, Pedi”, kao i uvek, ali sada sa dubljom iskrenošću. Ljudi su prepričavali iste svakodnevnice priče kao uvek, samo što su one bile nekako čudno obojene u nedeljama neposredno posle nestanka, neprijatnošću i oklevanjem. Šta je bilo ko mogao da kaže osim besmislica na koje su svi već znali odgovor? Ono poput: „Ima li nekog traga”? „Da se nije javila Mol?” Nije valjalo preterano saosećati jer bi onda Pedi možda zaključio da misle ono što je sasvim prirodno pomisliti: da je Mol Gledni ili trudna ili mrtva, a bilo je teško znati koje je od ta dva gore.

Kit Gledni se osećala kao da ju je Hrist izdao, ali je potiskivala ljutnju. Sada joj je On bio potreban više nego ikad, a bila joj je potrebna i njegova Blažena majka isto toliko, ako ne i više, tako da je davala sve od sebe da ostane u dobrom odnosu sa njima. Spuštala se stazom do glavnog puta kroz selo svake večeri i skretala ka dugačkom brdu i Crkvi Marije Magdalene, ponositoj i nezaštićenoj na vrhu, i klečala na hladnoj zemlji pod svakom slikom krsta i preklinjala i obećavala i molila, nemo, pomerajući usne ali bez glasa, a suze je čuvala za noći, kada legne u krevet, uvek budna do sata pred svitanje, kada bi plitko

zaspala, i sanjala da je ponovo mlada, da na grudima drži dete, koje ju je gledalo očima prepunim ljubavi.

Proklinjala je sebe što ne zna više o svetu. Koliko je ona znala, takve stvari su se stalno dešavale. Čula je priče, naravno, o ljudima koji su odlazili u svet i od kojih više nije bilo ni traga ni glasa, ali kao po pravilu, kada bi počelo malo dublje da se kopa, ispostavilo bi se da je postojala neka svađa oko zemlje, ili novca, ili kuće, ili nekakvog nasleđstva, ili da je onaj ko je otišao bez traga imao nekakvu unutrašnju potrebu, ili da je u prošlosti imao problema sa živcima. Kit nije smatrala da je Mol imala neku unutrašnju potrebu, i nije imala razloga da pomisli da su je mučili živci: uvek je lepo razgovarala i saginjala glavu pri molitvi, i pevala sa ostalima kad bi počelo veselje, i smejala se svim šalama i gromoglasnim pričama ljudi sa brda, koji su svraćali kod njih kad bi se spuštali ka glavnom putu. I uvek je bila ljupka i milostiva i skromna i pristojna i nenametljiva i dobra, dobra mala devojčica.

Kit se zapitala da nije nešto pošlo po zlu sa Mol u trenutku kada se rodila, da nije tada posejano neko zlo muke koje je tek sada procvetalo. U to vreme je imala određene sumnje, ali na sva njena pitanja posle toga se odgovaralo šturo, uz pretnju zameranja. Niko sa porodijskog odeljenja u okružnoj bolnici *Sent Bridžet* nije imao nameru da toleriše propitivanje žene fizičkog radnika. Dugo je bila u bolovima kod kuće dok babica nije stigla biciklom iz Glenkrua, i ubrzo pošto je stigla, upitala je Pedija da li ima auto, a naravno u to vreme ga nisu imali, ali Pedi je rekao da lako može od nekog da ga pozajmi, i ona mu je podvignula da to i uradi i da prestane da obitava tu oko njih skrštenih ruku. Pošao je preko gornjeg polja do Džekmanovih da pozajmi njihov auto, i njih troje su se odvezli čak do okružne bolnice, gde su ih čekali doktor i bolničarka. Kit je trpela nadljudske bolove i gledala u prodorne znalačke oči raspetog Hrista, ali u tim trenucima čak ni u njima nije pronalazila utehu. Na Molin prvi dah se dugo čekalo, i kada je najzad udahnula, plač koji je usledio bio je tih i slabašan, skoro apologetski, kao da je znala kakve je muke izazvala i sada se plašila da ne stvara dodatnu galamu. Evo, gospođo Gledni, rekla je babica, dok je spuštala još ružičastu bebu na Kitine gole grudi. Najzad evo njenog visočanstva. Nije li uzela dovoljno vremena? Nije li nas dobrano namučila?

Ponovo su joj uzeli Mol i Kit je kliznula u tamu, njena pocepana međica se inficirala, i ona se ponovo uzdigla iz tame, i izašla iz okružne bolnice, stajala je kraj baštenske kapije, s rukom na suncem ugrijanom drvetu gornje šipke, i spremala se da je gurne i otvori i krene napred po mekoj travnatoj stazi kroz drvored, ali povetarac u drveću je šaputao, vrati se, vrati se, moraš da paziš na svoju bebu, i probudila se oblivena znojem i rane su je pekle i vid joj je bio zamućen, ali uspjela je da prepozna Pedija u udaljenom kutku sobice, uvrtao je kapu u rukama, ubledeo, i videla je svoju majku kako steže brojanicu i govori, Bože, pomozmi nam, evo je, vratila nam se, o, hvala Gospodu.

Ali nije znala da li je bilo šta od toga imalo veze sa ovom novom mukom. Nije joj se činilo uverljivim da bi jedna devojka, tek izašla iz tinejdžerskog doba, koja jedva da je pisnula otkad je prerasla kolevku, da bi tek tako odjednom otišla, smelo i gologlavo, bez nekog dubokog uzroka, nekog razloga, dobrog ili lošeg. Komšije i rođaci koji su zvali nisu imali da ponude nikakvu pomoć u toj oblasti: neke od njihovih priča o nestancima su počinjale loše i završavale se još gore, s telima izvučenim iz močvara ili zapletenim u trsku na blatnjavim obalama reka ili potonulim u neki jarak ili zaliv. Zašto su ljudi smatrali da je prikladno prisećati se tih stvari u njenom prisustvu, nije joj bilo jasno. Da joj pomognu da se pripremi, možda, za dan kada narednik i sveštenik pođu uz stazu sa strašnim vestima. Bila je na korak od šezdesetih, a Pedi je već duboko zagazio u njih, i Mol je bila njihovo čudo srednjeg doba, njihov dar od Boga, a sada je otišla, i oni su osećali na svojim ramenima težinu svega što o ovom svetu nisu znali.

Jednom su otišli vozom do Dablina. Nekoliko nedelja nakon što je Mol nestala. Pedi je hteo da uhvate rani jutarnji autobus iz sela do Nene, kao što je i Mol uradila, kako bi pošli njenim stopama, ali Kit je rekla da bi to bila ludost: zaglavili bi na stanici te večeri u povratku. Onda bi morali da telefoniraju ljudima, da ih neko poveze, a ljudi ne mogu da se uznemiravaju tek tako. A i šta bi im dobro donelo da sede u autobusu u tim jutarnjim satima, dok svetina iz fabrike zeva i blene u njih? Izgledali bi loše, oboje. Bili bi meta prošaputanih šala i gurkarnja laktom. Pedi je zato uzdahnuo i otišao do šupe da vidi da li može

da upali auto za jutarnju vožnju, ali, naravno, auto je samo zaštucao i nije hteo da se upali ni po cenu života.

Spustio se do radnje i napunio kanister benzinom pa ga sipao u auto, ali nije mogao da nađe levak, pa se pola protilo po poklopcu ispod otvora za točenje, a još više se protilo niz prednju stranu njegovih pantalona jer je bilo mračno i neprijatno u šupi, gde je auto stajao parkiran od sredine januara. I, naravno, i dalje nije hteo da upali, te je pomislio da su možda električni prekidači vlažni pa ih je skinuo i osušio pored vatre, podesio im razmak i opet zavrnuo, ali tvrdoglavi ostin i dalje nije hteo da se pokrene. Čekićem je dobro zveknuo pumpu za gorivo, i to ga je pokrenulo. Dovukao je novi kompresor Džekmanovih do vrata od šupe i napumpao gume pa dopunio ulje i podmazao ležajeve, a onda je lepo obrisao prozore i očetkao sedišta. Pronašao je paučinu koja se spuštala od zadnje strane retrovizora do menjača i nazad do pregrade za prtljažnik, i sunce koje se probijalo kroz pukotine na letvicama osvetljavalo je njene tanane niti, tako da se svilenkasto presijavala na krhkom večernjem svetlu, i od veličine te paučine i svih njenih složenih detalja i načina na koji se pružala tako savršeno od centralne tačke Pedi zadrhta od zadovoljstva i začuđenosti, i gotovo mu je slamalo srce da uništi sav taj trud pauka jednim zamahom ruke.

Dan u Dablinu je bio dug i zastrašujuć. Uopšte ga nisu dobro isplanirali. Kakva je korist od šetanja ulicama koje nisu poznavali, dajući sve od sebe da upamte putanju kako bi mogli da se vrate? Bilo je dobro dok su od stanice išli uz reku, pa pored zgrade Četiri suda: dan je bio vedar i povetarac s kopna je bio mek i slan, a ogromni galebovi kukastih kljunova su bili prizor za gledanje, borili su se oko otpadaka, kružili, obletali i kreštali sa reke i krovova. Međutim, kada su stigli do Mosta O'Konel i videli masu ljudi koja je prelazila od obale ka širokoj glavnoj ulici, uz samog Oslobođioca, mračnog i nadvijenog nad njima, sa ubistvenom rukom skrivenom iza kamenog ogrtča, znali su da su na uzaludnom zadatku. Čak i ako Mol jeste među svim tim ljudima, ako je tu negde među autobusima, užurbanim narodom, golubovima i galebovima, i isparenjima i rečnim smradom, nikada je neće naći; nikada neće moći da pretresu sve u ovom stranom mestu.

Imali su jednu adresu na koju, kako je Kitina rođaka rekla, ponekad odlaze seoske devojke ako su u nevolji. Kit je bila uznemirena kada je pročitala reči *u nevolji*, zato što je znala svoju ćerku i znala je da to nije ni upitno, ali možda, razmišljala je, možda je njena rođaka upotrebila taj izraz u širem smislu, i uostalom, pa šta, zašto je sada više i bitno šta će bilo ko da pomisli? Pitali su vratara u sivom fraku i sa šeširom, koji je stajao pred ulazom hotela *Grešam*, kako najlakše da stignu do Grenbi Roua, i on je napravio čitavu predstavu govoreći im gromkim glasom i jakim dablinskim akcentom, pokazujući belim rukavicama u vazduhu skretanja i uglove, tako da je bilo teško ispratiti njegove smernice jer je bilo pravo uživanje slušati ga. Držali su se za ruke dok su prolazili pored *Ambadorskog bioskopa* i Vrta sećanja pa skrenuli levo i onda desno pravo na Grenbi Rou, pored uskih sivih gradskih kuća, zatamnjenih prozora s navučanim roletnama, i pronašli su onu kuću iz pisma Kitine rođake, koja je izgledala isto kao i sve ostale. Pedi je povukao prsten zvekira i pustio ga da teško udari o pločicu, i od tog gromkog udarca je uplašeno zakoračio blago unazad. Vrata je otvorila jedna žena, približnih godina kao Kit, i slične građe kao ona. Imala je seoski naglasak, mada ne iz njihovog kraja, i nije uzela fotografiju iz Kitine ruke, već je stavila svoju ruku iza njene i tu je držala dok je gledala, a potom je polako odmahнула glavom i rekla, ne, nije videla tu devojku, ali ako bi ostavili telefonski broj ili adresu, ona bi se potrudila da obrati pažnju i odmah im javi ako ikada sretne Mol Gledni iz Tiperarija, i poževela im je svaki blagoslov koji Bog može dati.

Drugi deo njihovog jadnog plana bio je da odu na neko mesto puno ljudi i vrbuju prolaznike. Nijedno od njih nije moglo da zamisli kako bi počeli, kako bi se naterali da smelo prilaze neznancima i pitaju ih da li su možda upoznali devojku po imenu Mol Gledni, od dvadeset godina, smeđe kose i plavih očiju, a evo i njene fotografije, koja je od pre godinu dana, kosa joj je sada malo duža. Ali ipak su se spremili i pošli istim putem nazad od Grenbi Roua, stali pod moćne stubove Glavne pošte i pitali ljude da pogledaju njihovu fotografiju, onu koju je Pedi napravio aparatom *boks brauni* proletoš ispred kuće, sa sveže okrećenim zidom iza nje, i kosom pokupljenom sa lica i suncem koje joj obasjava lice i belu haljinu. Spočetka su se snebivali i nerado prilazili

ljudima: svi su delovali kao da žure i da tačno znaju kuda idu i šta rade, svi su delovali moderno obučeno, nosili su akten-tašne, torbe i kišobrane, iako kiše nije bilo ni u najavi.

No posle nekog vremena su se osmelili i osetili sposobnim da isko- rače iz visoke nadstrešnice Glavne pošte i upitaju ljude koji bi zastali da popričaju sa njima da li su videli devojkicu sa slike, i neki su zastajali na nekoliko otkucaja srca, škiljili i podizali fotografiju bliže očima, a Kitino i Pedijevo srce bi se istog trenutka ozarilo u nadi, ali fotografija je uvek vraćana uz odmahivanje glavom, ili uz izvinjenje, ili uz reč ili izraz saosećanja, a onda bi odjurili dalje za svojim poslom. Jedan visoki muškarac u farmericama i kožnoj jakni, sa okruglim naočarima, poput dva purpurna ogledala, i sa čudnim piskavim glasom, istinski se zainteresovao za njihovu priču i ispitaio ih sve o Mol. Pediju se nije svidelo kako se taj čovek kezio na Molinu sliku i smejaio na određene delove priče. Taj čovek im je rekao da uđu u autobus pedeset tri do luke i da se tamo raspitaju, kod čuvara i ljudi koji cepaju karte, nikad se ne zna, i oni su mu zahvalili i rekli da će otići, da su mu veoma zahvalni na izdvojenom vremenu i dobrom savetu. Ali, uistinu, nisu imali srca za to, ni hrabrosti, tako da su pratili zelenu reku nazad do stanice i čekali na klupi ispod čudovišnog sata koji je visio na lancima sa zasvođene tavanice dok nije došlo vreme da se ukrcaju na voz do kuće.

Pedi se nije osećao bolje posle putovanja u Dablin. Prvi put u životu je pao u postelju. Ili tačnije, odbijao je da ustane iz nje. Kit nije mogla da kaže ili uradi ništa što bi ga nateralo da stane na noge. Bilo je čudno – čak čudnije i od Molinog odsustva, jer odsustvo je makar nešto nevidljivo, nešto što se ne može dodirnuti, te je stoga iskonsko i nepotkupljivo, gotovo sveto – videti muškarca, naročito muškarca Pedijeve građe, u krevetu sa kasnim jutarnjim suncem koje sija s prozora iznad njega, sa neisporučenom poštom koja čeka dole u selu i stokom i ovcama koje se pitaju gde im je čuvar, i sa svim neobavljenim sitnim poslovima u kući i u dvorištu, i u štali Džekmanovih. Kit je čvrsto svezala maramu ispod brade i otišla do pošte da im javi da Pediju nije dobro i da će sigurno doći sutra, a Brid Mar je rekla da je to u redu, potpuno u redu, da su se sjajno snašli na dan puta u Dablin, i da će se sjajno snaći opet još jedan dan, te da je verovatno zakačio

nešto što vlada tamo gore, zar ne? Sva ta usta i ruke neznanaca. I sve te horde ljudi. A ni traga od Mol među njima, ne? Ne, rekla je Kit, i snažno je povukla vrata za sobom, tako da se staklo zatreslo, a zvonce divlje poskočilo.

Brzo se popela uz stazu nazad do kuće, gde je Pedi ležao, ušla kroz holandska vrata, zatvorila ih i zaključala, i gore i dole, za sobom, pa dobro osmotrila kroz zadnji prozor da ne nailazi niz brdo neki komšija, i proverila još jednom i kroz prednji prozor da ne nailazi uz brdo neki komšija, pa otišla u spavaću sobu i prvi put u svom bračnom životu povisila glas u besu, i povisila ga je koliko god je mogla. USTAJ ODATLE, USTAJ ODATLE, U IME BOGA, NEĆU DOZVOLITI, NEĆU DOZVOLITI, NEĆU DOZVOLITI DA SE OD MENE PRAVI OVAKAV CIRKUS, PRESTANI SA OVIM GLUPIRANJEM ISTOG TRENA. I Pedi Gledni se trgao, okrenuo od zida, pridigao se na lakat, očiju razrogačenih i otvorenih usta, pa zamahnuo prvo jednim stopalom do hladnog poda, a onda i drugim, i ustao i uspravio se, i pogledao u svoju zajapurenu ženu, koja je stajala zgrčenih ramena, stisnutih zuba i isturene brade, kao muškarac spreman da se pobije, i nije se usudio da protegne udove ili da se počeeše dok se ona nije polako u mestu okrenula i izašla iz sobe. Pedi je bio zapanjen i zahvalan zbog ženinog besa, zbog čudnog nepoznatog zvuka njenih uzviknutih reči, i bilo mu je drago što se sada to izrodilo između njih, spoznavanje granice njegovog slamanja od tuđe, njene tolerancije za budalaštine, i Pedi je rešio da će to biti poslednji put da se ona na taj način uzrujava zbog njega.

Tog prvog leta bez Mol, Džekmanovi su zakupili četiri reda iskopa-nog treseta u močvari u Anaholtiju i zamolili Pedija da ga izvadi, posloži i dovuče, a zauzvrat je mogao da zadrži za sebe ceo jedan red od ta četiri koja su rezervisali. Pedi je rekao da hoće, da će sa zadovoljstvom to da uradi: prošle su godine i godine otkad je radio takav posao, a za močvarni vazduh se zna da je okrepljujuć. I tako je svakog jutra, nakon što bi obavio poštansku rutu i ostavio bicikl, odlazio kolima dole niz vodeničarski put pa pored Gralaka do Kilkolmana, pa na Limerik roud, gde je skretao kod Kilmastule i izlazio na močvarni put, zatim se parkirao kod prolaza za praznu livadu i pešačio poslednji kilometar,

dole do mekanih leja treseta, prastare pocrnele močvarne zemlje, i divio se pravilnosti iskopanih busena, preciznosti isečenih komada.

Pre nego što bi se bacio na posao, svakog dana je rukavicama iskopavao malu rupu u sunderastoj zemlji kako bi zakopao svoj ručak na hladno, da mu mleko ne bi prokislilo na suncu, a hleb se skoreo na suvom vazduhu, i povijao kičmu radeći, izvlačio vlažne busene i slagao ih u ukrštene gomilice, uredno poslagane, tako da vazduh može da cirkuliše oko njih i osuši ih. Bilo je i drugih ljudi u močvari tokom te dve nedelje sredinom leta, ali parcele su bile međusobno udaljene, tako da bi mahnuo preko ravnice po dolasku svakog dana, i još jednom pri odlasku, a ovi su uvek uzvraćali mahanjem, jer niko nije neprekidno slagao treset: leđa povijena za slaganje treseta su morala da se isprave svakih nekoliko minuta, i to ispravljanje je dopuštalo da se duboko udahne sladak vazduh bogat mineralima, i da se osmotre drugi radnici i baci pogled na Sliv Felim i vrh Kipera, koji virka iza njega, i preko skrivene reke na Kler Hilsu i planine Ara kod obližnje obale. S milinom je pomišljao kako je Kit tamo, nekoliko kilometara istočno od njega, u pravcu u kojem su vrane letele, s druge strane tih planina, verovatno nešto peče, ili hrani kokoške, ili radi povijena, sa naočarima na knjigama ili računima iz prodavnice, strogo usredsređena. I još više mu je bilo milo što je znao da postoje izgledi, uvek postoje izgledi da će Mol doći kući pre njega. I neki tračak radosti, koji je napustio njegovo srce, ponovo bi se ušunjao.

Onda su usledile poslednja kosidba za silažu i dve kosidbe sena, i dok je završio taj posao, treset je bio suv i spreman za pakovanje i vuču traktorom ili prikolicom. Jedini dečko Džekmanovih, Endru, bio je poslat sa Pedijem zbog pakovanja i utovara u prikolicu. Pedig ga je oduvek smatrao finim dečakom i dobrim igračem hurlinga, ali u poslednje vreme je umeo da bude malo drzak, pomalo nabusit. Kad mu je Pedi pokucao prethodne nedelje tražeći rolnu žice kupljenu za ogradu skladišnog dvorišta, rekao mu je da ide sam da je nađe. Pedi nije bio oduševljen ni time koliko je dečko pljuvao, kao ni dužinom njegove kose, ni time kako je stalno uskakao na vozačko mesto traktora i grubo ga ubacivao u brzinu pa odlazio prebrzo ili predaleko uz red, tako da je Pedi dosta zaostajao, vukući vreće đubriva, po jednu u

svakoj ruci. To je bilo nepotrebno zamaranje za ruke i noge, a da i ne govorimo o tome kako je malo previše smelo za tog momka da tako seda za traktor i vozi ga bez dozvole, ma koliko da je bio visok i dobro razvijen za svoje godine.

Zato je rekao malom da prestane da glumi ludilo i da se drži podalje od traktora, i ne radi ništa osim ako mu to nije rečeno. Mladić je sada već stajao na prikolici i gledao ga odozgo, i Pediju bi žao što se tako oštro brecnuo jer preko dečakovog lica prelete izraz povređenosti, ali brzo ga je smenila senka besa. Mladić je skočio sa prikolice i prišao mestu gde je stajao Pedi, pa mu se sasvim približio, polako, i rekao, odjebi, Pedi, i Pediju se usta osušiše od zaprepašćenja, a dečku su se svi zubi videli od besa i oči su mu plahovito mračno sevale. Pediju pade na pamet zvuk i miris i oklembeseni jezik i vilica s oštrim zubima šteneta kolija, i u tom trenutku je razumeo šta znači biti životinja u stadu, na koju se laje i koja se sprovodi, šta znači biti omalovažen kao ovca, zastrašen kao krava. Drčni momak je opet govorio nešto, još uvek se unoseći Pediju u lice, a jedan čovek, s kojim se Pedi već bio upoznao kroz nemi jezik mahanja i klimanja glavom i prepoznatljivih pogleda tog finog leta, stajao je uspravno u daljini i protezao se. Pedi mu je u tom trenutku pozavideo što je sam, što upravlja prazninom oko sebe, što ima tu malu vlast, jer je dečak pred njim, taj dugokosi bubuljičavi adolescent kog je znao još otkad je bio beba, govorio, ti si sluga, Pedi, to i ništa više, nisi mnogo bolji od prosjaka, i moji majka i otac mogu da ti kažu da odjebeš sa našeg imanja kad god požele, a ja ću voziti svoj traktor kud god hoću i kad god hoću. Pljunuo je na zemlju pored Pedijeve noge, pa se okrenuo i zgrabio napunjenu vreću, podigao je i bacio tako da je rasturena sletela na prikolicu, potom je zastao, napola se okrenuo i rekao: nije ni čudo što je Mol otperjala i ostavila te. Pedi je ćutke stajao nepomično dok mu se srce nije stišalo, a srebrna prašina prestala da mu igra pred očima, i osetio je na svojim bolnim leđima tračak svežine povetarca koji je naišao sa udaljenog okeana, preko planine Mader, do močvare.

Dečko je samouvereno i ponosito sedeo na luku unutrašnjeg točka dok su se vozili po sporim drumovima do kuće, blago stiskajući ručku za držanje i pevajući nekakvu pesmu, iste reči iznova i iznova. Nije

imao sluha i Pediju ta pesma nije bila poznata, a njegov piskavi glas je škripao preko uljanog režanja traktora, ali Pedi je ostao na oprezu: ostao je bez reči zapanjen dečakovom iznenadnom zlobom i sada se plašio; prvi put u životu se plašio drugog ljudskog bića. Osećao se kao da se smanjio do sićušnosti, i video je u budućnosti dan u kom uzde prostranog imanja Džekmanovih prelaze u ruke ovog štenca koji reži, i on je odbačen, i Kit je odbačena, i njihova kućica je sravnjena sa zemljom, i kamenje njenog temelja je izvučeno jedno po jedno, i zemlja na kojoj je ona stajala zaravnjena je i tu je zasađeno zelenilo, po kojem pasu nehatne zveri i prolaze ljudi koji nikada neće znati da su oni uopšte i živeli. Video je Mol, kako stoji na vrhu puta, vratila se domu kog više nema i pita se da li je uopšte na pravom mestu, i video ju je kako se vraća na glavni put, i ponovo odlazi, zauvek.

Šezdesetjednogodišnji Pedi Gledni je osetio svaki dan svog života, i više od toga: osetio se prastaro i oronulo i bezdušno i mrtvo, kao da on sam nije imao nikakav smisao niti njegov život, kao da je bio tanana mesnata vreća starih kostiju i hrskavice i mišića koji su delali iz sopstvenog sećanja na delanje, a ne njegovim posredstvom; da ni trunku nije bilo važno svetu niti ikom živom da li će on živeti ili umreti; da su postojale desetine, stotine, hiljade, milioni stvorenja koji su mogli da pedaliraju biciklom i uručuju ljudima koverte i guraju ih u poštanske sandučiće, i da hodaju imanjem jutrima i večerima, i prebrojavaju i hrane stoku te da tu i tamo okrpe ogradu, i od kakve je on koristi ako nije otac, a kako može sebe da nazove ocem kad mu je jedino dete otišlo, daleko od njega, i ni traga ni glasa od nje, i izgubljena je za njega, izgubljena, izgubljena, izgubljena?

Vreme je, međutim, nemilosrdno, i bezdušno, i insistira na sopstvenom širenju, na sopstvenom užasnom ponavljanju, trenutak za trenutkom. A jednako su nemilosrdne i stvari koje ga ispunjavaju, delići koji udruženi čine postojanje, život, sve one velike stvari koje zauzimaju veći deo uma, i sve one male stvari koje čuče i čekaju u pozadini uma, stvari koje se ne mogu ignorisati ili ostaviti nerešenim: pisma i parcele i jagnjići i goveda i ograde i pošte i pilići i živice i mise i ispovesti i nestale ćerke i besni mali sinovi i naslednici zemljoposjednika i ostalo, i hladni zasenčeni čoškovi groblja u Jugalari